Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

ВРЕМЯ

2012 жыл 6-чы декабрь, орта кюн. № 237 (19158)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

Канадачы инвесторланы Тырныауузну магъаданына сейирлери барды

Тырныауузну вольфрам-молибден магъадан чыкъгъан жеринде тау-металлургия промышленностну жангыдан къурар муратда Элбрус районгга Канададан делегация келгенди- «Almonty» инвестиция компанияны эм вольфрам жарашдырыучу промышленность жаны бла «SaintBarbaraLLP» компания-консультантны келечилери.

Элбрус районну администрациясыны башчысы Малкъарланы Асланны председательлик этиую бла бардырылгъан кенгеште делегацияны келечилери «Ай Би Си Промстрой» трестни генеральный директоруну орунбасары, алгъын Тырныауузну тау-байыкъландырыучу комбинатына башчылыкъ этген Борис Блаев, предприятиялы алгъынгы инженер-геологлары, КъМР-ни Промышленность эмда сатыу-алыу министерствосуну жангы технологияла сингдириу жаны бла бёлюмюню начальниги Заурбек Бленаов бла бирге промышленностну жангыдан къурауу кезиулерин тынгылы сюзгендиле.

Малкъарланы Аслан къонакъланы районну географиясы бла шагъырейлендиргенди эм социально-экономика айныуну башжоллары юсюнден хапар айтханды. Тау-байыкъландырыучу промышленностьну жангыдан къурауну юсюнден айта, район администрациясыны таматасы КъМР-ни Правительствосу алгъын битеулю бир технологиялы комплексни къурулушун бардырыуну эки вариантыны юсюнден концепция къабыл этгенин чертгенди.

Ол вариантлада бир къауум предприятиялары бла тау-металлургия комплексни къурауну юсюнден айтылады. Ала сырьёну терен жарашдырлыкъдыла, ол санда рентген-люминесцент сепарацияны хайырланыу бла, ол а магъаданны байыкъландырыну ёлчемин бир бла жарымдан артыкъгъа ёсдюрюрге онг берликди. «Иш тап къуралса, жаш адамланы ишчи жерле эм Элбрус район андан ары айнырыгъы бла сейирсиндирип, аланы башха регионлагъа кетиулерин тохтатыргъа ахшы онгла чыгъарыкъдыла»,-дегенди Малкъар улу.

Тау-металлургия комплексни ишини баш жолларыны эм аны къурулуун бардырыуну кезиулерини юсюнден Борис Блаев хапар айтханды. Ол делегацияны Тырныауузну шахта-къурулуш управлениясыны таматасы Мызыланы Мухар бла танышдыргъанды эм управлениядан шёндюгюлю къурулуш техника болгъаныны белгилегенди. «Магъадан жарашдырыучу объектлени ишлегенде, бу, предприятигъа биз артыгъыракъда бек ышанабыз», -дегенди Блаев.

«Almonty» компанияны инженери Энди Вэлэс Тырныаууздагъы магъадан чыкъгъан жерге компанияны оноучулары эс бургъанларын чертгенди: «Корпорация развития Северного Кавказа» ачыкъ акционер общество КъМР-ни Правительствосу бла бирге ишлеуню юсюнден оноулашханларындан сора биз, бери келип, хар затны да кеси кёзюбюз бла кёрюрге таукел болабыз». Вэлэсни айтыууна кёре, бюгюнлюкде бириги тюрлю-тюрлю къураллада тау-жарашдырыучу промышленностьну аз файдалы активлерин айнытыугъа уллу эс бурады. Ол халкъла аралы инвестиция рынокда баш инвестор-операторладан бирича белгилиди.

2005 жылда компания Португалияда банкрот болгъан тау эм жарашдырыучу подразделенияланы активлерин сатып алгъанды. Бюгюнлюкде уа ол тутхучлу айныгъан предприятияды.

«Корпорация развития Северного Кавказа» ачыкъ акционер обществону финансла жаны бла анлитиги Максим Голеня акционер обществону ишини юсюнден хапар айтханды эмда корпорация 2010 жылда Северо-Кавказ федеральный округда инвестиция халны айнытыр эм аны территориясында производство эмда инфраструктура проектлени жашауда бардырыргъа къатышыр муратда къуралгъанын белгилегенди. «Быллай болумлада канадачы инвесторла эм КъМР-ни власть органлары регионну инвестиция файдалылыгъын иги да кётюрлюк келишим этерлерине бек ышанабыз»,-дегенди ол.

Кенгешден сора делегацияны членлери район эм шахар администрацияланы оноучулары, инженер-геологла, право сакълаучу органланы келечилери бла бирге магъадан къазылыучу жерге баргъандыла

Канадачыла Ессентуки шахарны отельлериндеи биринде тохтагъандыла, ала анда алтынчы декабрьге дери жашарыкъдыла. Ол кезиуню ичинде инвесторла магъаданлы жерлени теренирек тинтир ючюн Тырныауузгъа келеле-келе турлукъдула.

Алиса ТАРИМ,
Элбрус муниципальный районну администрациясыны пресс-секретары.

Конкурс

Жаш экологла бир къауум хайырлы юм айтхандыла

«Къабарты-Малкъарны экология обществосу» жамыуат организация КъМКъУ-ну биология факультети бла бирге жаш экологланы конкурсун бардырыгъандыла.

Конкурсха къатышханлагъа айланыу сёз бла «Къабарты-Малкъарны экология обществосу» башчысы Тейрикъуланы Залим сёлешгенди. Ол чертгеннге кёре, биогюнлюкде республикада бу проблемагъа энчи магъана бериледи. Кёп болмай «Экология жаны бла билим бериую эм айныгыуну» юсюнден республикалы закон да къыбыл этилгенди. Тейрикъул улу билдиргеннге кёре, аллай акт къыралны субъектлерини асламысында жокъду.

Эришиуге уа КъМКъУ-ну студентлери бла бирге Къабарты-Малкъар къырал аграр университетникиле да къатышхан эдиле. Битеуда конкурсда кеслерини билимлерин ачыкъларгъа сюйгенлени саны уа 20-гъа жууукъ эди. Жашла бла къызла, аланы оюмларына кёре, республиканы экологиясына заран келтирген жарсыуланы тинтгендиле.

Ахыры 2-чи бетде.

СЫНАУ

Жангы амалланы сингдире

Къабарты-Малкъарны табийгъат байлыкъла эмда экология министри Гызыланы Берт кёп болмай Нальчикде, Бахсандан, Чегемден, бир къауум элледен кир-кипчикни жыйыу эм кетериу бла кюрешген предпринимательле бла тюбешгенди. Министр республикада бу жумушла бла байламлы болумну юсюнден сёлешгенди ала бла, деп билдиргенди бу ведомствону пресс-службасындан.

Кир-кипчикни кереклисича кетериу тёгеректеги къудуретни сакълауда энчи жерни алады. Бу ишде жангы амалла да сингдириле барадыла. Сёз ючюн, быйыл августда Нальчикде кир-кипчикни айырыш жыйгъан пункт ишлеп башлагъанды. Шахарны администрациясында ЖКХ-ны управлениясыны келечиси Залим Хажуев билдиргеннге кёре, бир къауум замандан мында быллай оналты пункт боллукъду.

Бахсан шахар округда да энчи предприниматель З.Нагоев кир-кипчикни тюрлюлюгюне кёре айырып, брикетлеге жыйгъан ыз орнатханды.

Гызы улу предпринимательлеге бу жумушда жангы амалланы хайырланып башлагъанлары ючюн ыразылыгъын билдиргенди. Аланы быллай башламчылыкъларына хар жаны бла билеклик этиллигин да чертгенди.

Бизни корр.

Сюзюу

Электроэнергетикада халны игилендирир жолларын излегендиле

Биринчи декабрьде Пятигорскеде Россей Федерацияны энергетика министри Александр Новакны башчылыгъы бла Север-Кавказ федеральный округну отделукъ-энергетика комплексини айныгыу проблемалары бла байламлы кенгеш бардырылгъанды. Анга къыралбласть толтуруучу органланы, СКФО-да республикаланы бла энергетика компанияланы келечиле, ол санда «Каббалкэнерго» ОАО-ну генеральный директоруну къуллугъун толтургъан Жангоразланы Къуралбий да къатышхандыла. Аны юсюнден компанияны пресс-службасындан билдиргендиле.

СКФО-ну республикаларында электроэнергетика комплексни шёндюгю болумуну эм аны айныгыу жолларыны юсюнденде РФ-ни энергетика министрини орунбасары Михаил Курбатов доклад этгенди. Ол дагъыда СКФО-да полпреди Александр Хлопонинни ишчи къауумну бу вопросла бла байламлы этген жумушларыны итоглары билдиргенди.

Жыйылыуда хайырланнган электрокюч ючюн тёлеуленни юсюнден да тынгылы сёлешиннгенди. Жангоразланы Къуралбий аны юсюнден айтханда, бир къауум этилген мадарланы хайырлары бла республикалада болум игилене баргъанын белгилегенди. Аны бла бирге тёлеуленни жыйыуда бир тюрлю чырмаулукъла болмаз ючюн, электрокючюню розница рынкогундан тюз ниетли ишлемеген посредниклени кетерирге, хайырланыучуланы а тёлеуленни башына компания жыяргъа предложение этгенди.

Хайырланыучуланы бир къауум категориялары энчи жеигил болумда ишлегенлерини юсюнден да айтханды Жангораз улу. Сёз ючюн, закон бла ЖКХ-ны предприятияларына, орталыкъларда эм сетевой организациялагъа экология неда башха тюрлю къоркъуула болмаз ючюн, электрокючню жиберююю саулай тыяргъа жарамайды.

Быллай организацияланы, аралырында тёлеуленни замануында эм толусунлай берликбиз деп бир тюрлю гарантиялары болмагъаны себепли тюз ниетли ишлемегенле эм бузукъулукъла этгенле да боладыла. «Аны себепли аллай гарантияланы къырал кеси неда муниципалитетле берселе, ол тюз боллукъ эди», -дегенди Жангоразланы Къуралбий. Дагъыда электрокючню урлагъанлары неда сетьлеге эркинликсиз къошулгъанлары ючюн быллай организациялагъа уллу тазирле салыргъа керекликигин да чертгенди ол.

Тёлеулени жыйыу жаны бла болумну тап халгъа келтирир ючюн СКФО-да бирикген ара къуаргъа деп оноу этилгенин да билдиргендиле кенгешде. Аланы биринчи Ингушетияда бла Осетияда ачып, сынау халда ишлетип кёрюрге оноулашхандыла. Ала хайырлыликъларын кёргюзтселе, СКФО-да тюк ючюн тёлеуле жыйыу иги да игиленирикди.

Дагъыда кенгешде хайырланнган электрокючюню ахчасын тёлерге къаллай амалла болгъанларын эм къуралгъанларын сюзгендиле. Битеу регионда эсеплеучю приборланы кёргюзтюулерин жыйгъан бирикген система къурала тургъаныны юсюнден да айтылгъанды. Электрокюч бла байламлы бир тюрлю соруулары болгъанлагъа Шимал Кавказны тийресинде бирикген телефон да ишлейди.

Кенгешни ахырында Александр Новак электрокюч ючюн тёлеулени жыйыуда энтта да кёп иш этиллигин белгилегенди. Аланы хайыры бла оптовый рынокда тёлеуле жюз процентге жетерге кереклисин да чертгенди ол.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЮБЕШИУ

Хурметли партия болургъа итинедиле

«Справедливая Россия» политика партияны Москва шахарда бёлюмюню таматасы, Къырал Думаны Конституция законлукъ эм къырал къурулуш жаны бла комитетини башчысыны орунбасары Александр Агеев бу кюнледе КъМР-ге жумуш бла келгенди. Ол КъМР-ни Парламентини спикери Чеченланы Ануар бла тюбешгенди, бир къауум адамны приёмгъа алгъанды, спортсменлени жарсууларына тынгылагъанды эмда партияны республикалы активи бла кенгеш бардырыгъанды.

Партия коллегалары бла тюбешиую «Справедливая Россияны» КъМР-да регион бёлюмюню таматасы Владимир Кебеков ачханды. «Бу кюнледе партияны советини жыйылыуунда федеральный ара Кавказда коллегаларына эс бурмагъанын айтхан эдим. Мында уа проблемала бардыла. Ма андан сора бизге Александр Агеевни куратор этип жибергендиле», - дегенди.

Александр Агеев а КъМР-да алгъын да болгъанын, мында проблемаланы билгенин айтханды. Ол республиканы Башчысы Арсен Каноков бла да аги шагъырейди, ала бир къауум заманны Думада бирге депутатла болгъан эдиле. «Мен бюгюн бир къауум адамны приёмгъа алгъанма. Аланы тарыгъыуларында бир затны англагъанма – адамла бек алгъа тюзлюкню излейдиле. Тюзлюг а бизни партиябызны атында жазылыпды», - дегенди.

Агеев «Справедливая Россия» бюгюн кюч алып баргъанын да чертгенди, анга уа партия жарашдыргъан законопроектле да шагъатлыкъ этедиле. Аны ючюн а партияны сюймегенле, андан кюркъуланла да табылгъандыла. «Къырал Думагъа бизни партиядан кёп проект берген жокъду. Къыралны башчысы Владимир Путинни программасы да бизни ниетлерибизге таянып жарашдырылгъанды, ол бизни «Тюзлюкге 5 атлам» деген проектибизни да хайырланады. 2016 жылда бизни партия къыралда оноучу кюч болгъуна ийнанама», - дегенди.

Ол КъМР-да бу партиядан 121 муниципальный депутат болгъанын иги шартха санагъанды эмда коллегаларыны ишлерин тирилтирге, Парламент кёпчюлюкню партиясы болургъа чакъыргъанды. «Биз къырал башчы, правительство, парламент да хурмет этген партия болургъа керекбиз», - деп кюшханды.

Агеев дагъыда Владимир Кебеков ишин тийишли халда бардырганын, власть органла, айырычула бла да байламлыкъла къурагъанын да белгилегенди. «Республикада партияны келечилери профессионалладыла», - дегенди эмда айырылагъа хазырланыргъа чакъырганды.

Тюбешиую ахырында къонакъгъа соруула берилгендиле. Сёз федеральный законлагъа тюрлениуле кийириую, партия проектлени ачха бла жалчытыуну юсюнден баргъанды. Кенгеш саугъалаусуз болмагъанды. Агеевге-чепкен, аны болушлукъчусу Виктор Лихареве уа жамыны бергендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Жыйылыуу

Магъаналы проектлени терк толтурурча

Къабарты-Малкъарны Жамауат палатасында ИТАР-ТАСС информация агентствону регионда корреспонденти, SK-NEWS.RU порталны редактору Марина Чернышева коммерциялы болмагъан организацияланы (НКО) келечилерине жыйылыу кыргъанды. Анда ол аланы талай магъаналы затха юйретгенди.

Марина Чернышева бек алгъа грант алыр ючюн, конкурс проектни тюз жазаргъа кереклилигин чертгенди. Грантланы уа магъаналары бек уллуду, нек дегенде ахчасыз не иги проектни да жашауда бардырыр онг жокъду. НКО-ну келечилери кеслерини ишлерини юслеринден жамауатха билдирирге, ишлерине волонтёрланы къатышдырыргъа керекдиле.

Информацияны жаланда Интернет-сайтда жазып къоюу азлыкъ этеди, аны басма информация органлагъа да иерге тийишлиди. НКО экономиканы баш бёлюмлеринден бириди. Алай жандауурлукъгъа берилген ахчаны ёлчеми бир жылгъа 45 миллиардха жетеди. Болсада, жарсыугъа, бу кёрюмдю айныгъан тыш къыралладан 4-6 кереге азды. Ол себепден алыкъа иш кёпдю, дегенди ол.

Марина Чернышева дагъыда жыйылгъанлагъа кеслерини юсюнден жангылыкъланы къалай хазырларгъа, не затлагъа эс бурургъа кереклисин англатханды. Алай ала къыска информацияларында къайда, не, къачан деген соруулагъа жуапла берирге, мероприятияны къаллай мурат бла бардырганларын, салгъан борчларын таламмлагъанларын бла къалгъанларын англатыргъа керекдиле.

Къабарты-Малкъарны Асламы информация органла, жамауат эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну пресс-службасыны таматасы Лилия Дзамихова (НКО) кёп жумуш тамалагъанларын, аланы юслеринден а хазна информация болмагъанын чертгенди. Жылдан-жылгъа коммерциялы болмагъан организацияланы магъаналары ёсе барады. Алыкъа ала грантланы къалай жойгъанларына къаты контроль этилмейди. Болсада бир кесек замандан хал тюрленирикди. Ахча бергенле уа артда организацияладан аланы этген ишлерине шагъатлыкъла асламлы информация органлада басмаланнган материалланы излерикдиле. Аны ючюн бу жаны бла да ишни къолгъа алырга тийишлиди, деп бошагъанды ол сёзюн.

Жыйылыуну кезиуюнде коммерциялы болмагъан организацияланы келечилери дагъыда кёп магъаналы затха эс бёлгендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Жазылыу-2013

Заман кетип барады

Хурметли жамауат!

Жазылыу кампания бошалыргъа заман аз къалгъанды. Сиз алыкъа миллет газетибизге жазылыргъа жетишалмай тура эсегиз, бир амал табыгъыз да, почтагъа атланыгъыз. Жазылыуну багъасы алты айгъа бир талай кезиую ичинде тюрленмей турады - 356 сом 10 капек. Жангы жылда да сизни бла сау-эсен тюбеширбиз, деп ышанабыз.

Бизни индексибиз - 51532

Хажи-Мурат келир Олимпиадагъа хазырланып башлагъанды 2 бет

Аскерчи тенгле 2 бет

TV-ны бла радиону программалары 3-4 бет

Жаш экологла бир къаууум хайырлы оюм айтхандыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Хар докладчыгъа кесини иши бла жюрини шагъырей этерге жети минут бериле эди. Андан сора жюриге кирген алимле алагъа соруула бергендиле. Сёз ючюн, Алтууланы Алибек Терек районадагъы нефть чыгъарыу табийгъатха къаллай хайыр-хата келтирлигини юсюнден презентация этгенди. Мариат Балкарова уа туугъан эли Кишпекде Бахсан сууну жагъасын адамла, предприятияла да къалай кир-кипчикден толтургъанларыны юсюнден билдириу этгенди.

Тейрикъулланы Залим.

Эришиуге къатышханланы барысындан да жюри ала тинтиулерин бардыргъанда къалай ишлегенлерини, энчи бу темаланы не себепден сайлагъанларыны юслеринден соргъандыла. Битеу кёргюзтюлген ишледен а аны келечилери КъМКъУ-ну студентлери Алина Алоеваны «Антропогенный круговорот веществ», Кантемир Кодзоковну «Проблема образования несанкционированных свалок» эм аграр университетни студенткалары Узейланы Надежданы бла Валентина Штыряны «Система трансформации и утилизации жидких и твёрдых отходов в г.о. Нальчик» тинтиулерин санагъандыла.

Дагъыда тюрлю-тюрлю номинациялада КъМКъУ-ну студентлери Ёзденланы Альбина, Оксана Хапцева, Мариат Балкарова, Динара Карамурзова эм Марианна Кармокова хорлагъандыла. Аланы барысына да грамотала эм сыйлы саугъала берилгендиле.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.
Суратланы **МАМАЙЛАНЫ Алий** алгъанды.

КъМР-ни Жамауат палатасыны советини республиканы халкъына ЧАКЪЫРЫУ СЁЗЮ

Хурметли жамауат!

Мындан юч жыл алгъа Къабарты-Малкъар Республикада КъМР-ни законуна тийишлиликде Жамауат палата къуралгъанды. Аны боюнуна гражданланы, жамауат биригиулени бла власть органланы артыкъда магъаналы ишлерин бирге тийишдирирге,деген борч салыннганды.Ол а экономика эмда социальный айныу, гражданланы эркинликлерин бла праволарын, КъМР-де граждан обществону айнытыуну демократия принциплерин къоруулау бла байламлы тюз оноула этилир ючюн керек эди.

Озгъан заманны ичинде ол жаны бла бир къауум сынау жыйышдырылгъанды, палатаны ишлеу амаллары бла формалары тохташхандыла, аны жамауат бла байламлыгъы да къуралгъанды. Республиканы жашауу бла байламлы магъаналы темалагъа кёре бардырылгъан «тёгерек столлагъа», конференциялагъа, тынгылаулагъа жамауат эс бурмай къалмагъанды. Республикалы законланы проектлерине кёре тинтиуле бардырыу а аланы игилендириуню ахшы амалларындан бирлери болгъанды. Тюрлю-тюрлю власть органла палатаны эсгертиулерине къулакъ саладыла, аланы толтурууну мадарларын этедиле.

Жамауат палатаны биринчи чакъырылыуу кесини ишин бошайды. Энди аны экинчи чакъырылыууну къаууму да къуралгъанды. Ол 2013 жылны башында кесини ишин башлайды.

Жамауат палатаны совети республиканы адамларындан асламлы информация органларыны юслери бла, палатаны тюзюнлей кесине да аны ишини юсюнден оюмларын айтырларын, республиканы жашауун тюрлю-тюрлю сфераларында тюбеген къыйын проблемаланы туура этерлерин, жамауатны не зат къайгъы этдиргенин билдирирлерин тилейди. Ол жумушланы толтуруу палатаны жангы чакъырыууну баш магъаналы борчларындан бири боллукъду.

Республиканы халкъыны керти болумун КъМР-ни Жамауат палатасы жаланда сизни болушлугъугъуз бла билирге боллукъду. Жаланда ма ол заманда салаллыкъды Къабарты-Малкъарда граждан обществону къураугъа къаты мурдор. Ма алай бла себеплик эталлыкъды республиканы тутхучлу айныууна, мамырлыкъны, миллетле эмда динле аралы келишиулюкге, адамларыбызны къолайлыкъларын ёсдюрюуге...

Пшикан ТАОВ,
КъМР-ни Жамауат палатасыны советини председатели.
Нальчик ш.,2012 жыл, ноябрь.

КЪУУАНЧЛЫ ИШ

Хажи-Мурат келир Олимпиадагъа хазырланып башлагъанды

Россей Федерацияны ауур атлетикадан жыйымдыкъ командасыны келечиси, 2004 жылда Грецияда бардырылгъан жай Олимпиада оюнланы кюмюш майдалына, ызы бла 2008 жылда Пекинде Олимпиадада доммакъ майдалына тийишли болгъан, 2011 жылда Европаны, дунияны да чемпиону, озгъан жыл Парижде хорламындан сора дунияда бек иги ауур атлет деген атха тийишли болгъан Аккайланы Хажи-Мурат бу кюнледе Хасанияны 16-чы номерли орта школунда къонакъда болгъанды. Анда анга элни администрациясыны башчысы Азаматланы Къайсын, школну директору Къайгъырмазланы Сюлемен, устазла, окъуучула да жарыкъ тюбегендиле.

Жыйылыула бардырылыучу зал адамдан тыкъ-тыкъма эди, сюелир жер окъуна жокъ эди. Бери келгенле спортсменнге кёп тюрлю соруула бергендиле. Хажи-Мурат къачан юйдегили боллугъун, аны сюйген къызы болгъанын бла къалгъанын, спортда аныча жетишимле болдурур ючюн, къаллай болургъа кереклисин, жарауладан бош заманын къалай ётдюргенин, "Жестокие игры" шоугъа къалай тюшгенин, андан оюнлагъа чакъыргъанларын бла чакъырмагъанларын,саулугъу бусагъатда къалай болгъанын, аны жашауунда дагъыда кёп шартны билирге сюйгендиле.

Хажи - Мурат школчула бла.

Аккай улу бек алгъа школчулагъа, эллилеге да анга жарыкъ тюбегенлери ючюн ыспас этгенди. Хасаниядача, кёп спортсменле бизни бир жерибизде да жокъдула деп, жыйылгъанланы къууандыргъанды. Саулугъуну юсюнден айта: «Бусагъатда хатам жокъду, врачла жарауланы аз-аздан башларгъа эркинлик бергендиле»,-дегенди. Ара телевидениядa шоугъа уа артыкъ ыразы болмай баргъанын, аны ары чакъыргъанла къаты болуп, алагъа угъай деялмагъанын айтханды. «Экинчи да чакъыргъан эдиле, болсада дунияны чемпионатына хазырлана эдим да, баралмагъанма»,-дегенди.

Жарауларындан бош заманында китап окъургъа бек жаратханын да билдиргенди ол. Кеси да уллу спортдан бош алай кетип къалыргъа сюймейди, алтын алыргъады мураты. «Спортда жетишимли болур ючюн, эрикмей, эринмей, арымай-талмай кюреширге керекди. Тренеринги айтханындан чыкъмай, деп белгилегенди.

Мени атам:"Бир да къоркъма, орам сенден бир жары да кетерик тюйюлдю, тенглеринг да алай. Бек алгъа кесинге салгъан борчну бет жарыкълы тамамла да, артда уа солугъан да эт, тенглеринг бла да тюбеш»,-деучюдю.

-Айхай да, мен да къыйналмай, белими да аурутмай, орамланы къыдырып айланыргъа боллукъ эдим, алай атамы айтханын этгенме, аны сокъурандырмазгъа сюйгенме. Ол а манга бек ышанады,-дейди атлет.

Сюйген къызынг бармыды деген соруугъа Хажи-Мурат, ышаргъан да этип: «Буруннгулула айтыучулай: "Бир ууучха эки харбыз сыйынмайды". Мен толусунлай спортха берилгенме. Энди боллукъ Олимпиададан сора этерме къыз сайлауну сагъышын»,-дегенди.

Тюбешиу иги кесек заманны баргъанды. Белгили спортчугъа школчула асыры къууаннган, аны тыйып, биргесине суратха тюшюп, автографын алып, жибермей кёп тургъандыла. Ахырында уа Хажи-Муратха саугъагъа сурат бергендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Спартакиада

Лицейчиле - алдадыла

Элбрус районну окъуучуларыны спартакиадасыны зачётуна волейболдан эришиуле болгъандыла. Къызланы араларында Тырныаузну 5-чи номерли гимназиясыны командасы хорлагъанды. Кёнделенни 4-чю номерли школуну келечилери уа бу турнирде бек кючлюлеге саналгъан 3-чю шахар школну къызларын хорлап, экинчиле болгъандыла. Жашланы араларында да кёнделенчиле экинчи жерге чыкъгъандыла. Къаты сермешде аладан кючлюрекле лецейчиле болгъандыла. Ючюнчю жерни уа Тырныаузну 5-чи номерли школуну командасы алгъанды.

Бюгюнлюкде спартакиадада очкола бла алда 1-чи номерли лицейди. Энди школчула стол теннисден эриширикдиле.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.
Сурат авторнуду.

Редакциягъа письмо

Багъалы жолдашла!

Шуёхума, татлы тенгиме, Тёбен Чегемни бек огъурлу адамларындан бирине – Макытланы Азнорну жашы Талипге – 50 жыл толады. Бу асыл жашны билгенле, таныгъанла, айхай да, анга узакъ ёмюр, тутхан ишинде уа уллу жетишимле тежейдиле.

Мен а жюрек сёзюмю назму тизгинле бла айтыргъа кюрешгенме. Аны сау миллет багъалагъан «Заман» газетни бетинде басмаласагъыз, сёзсюз, Макыт улуну, мени да бек къууандырлыкъ, ыразы этерик эдигиз.

АБАЙЛАНЫ Магомет.
Тёбен Чегем эл.

Нёгериме ыспас сёз

Макытланы Талипге

Ариу халлы, сюйдюмлю,
Къартлагъа намыс эте.
Бар жашлагъа юлгюлю,
Хар жерде сёзю ёте.

Тау эллени жашлары
Акъ къушлагъа ушайла,
Тёрт эгечни жангызын –
Къарындашха санайла.

Къууанч тойда таулула:
«Талипчик!» - деп махтайла,
Жангы туугъан уланнга
Асыл атын атайла.

Саугъа бла ол жетер
Жангы туугъан балагъа,
Жюрекден хурмет этер
Аны тапхан анагъа.

Эшитсе аман хапар,
Жарсып келир бушуугъа,
Жууукъларын жапсара,
Ёмюр тилер къалгъаннга.

Айтханы да – алгъышлай:
Жол ачыкълай жашлагъа.
Таулуланы ийнакълай,
Юлгюлю хар балагъа.

Умуту толу болсун,
Айтылгъанча къадарда.
Жаш эсе да, баш болсун
Къарачайда, Малкъарда.

ЖАШАУНУ АЙЛАНЧ-БОЙЛАНЧЛАРЫ

Аскерчи тенгле

Доттуланы Исмайыл бла ол къоншум Шауаланы Ахматха жууукъ юлюш болгъандан сора танышама. Анда билдиргенди ол аны бла бирге аскерде къуллукъ этген жаш Огъары Малкъарда жашагъанын, ала 40 жылны ичинде бир бирлерине тюбеялмай тургъанларын да. Ол Батталаны Солтан болгъанын айтханда уа:

«Тамата, шёндю телефон бла сёлешигиз, тюбешдирген а артдаракъ этерме», -дегенимде, Исмайыл абызырагъанча кёрюндю.

Солтан бла мен эгечледен туугъаныбызны билдирип, телефон бла Огъары Малкъаргъа сёлешдим. Алгъын бир аскер бёлюмде къуллукъ этген жашла, бюгюнлюкде уа аппала, бир бирлерин къалай тансыкълагъанларын ангылап, аланы терк окъуна тюбешдирирге кюрешдим.

Бир кесекден аллай онг да чыкъды. Исмайылны къарындашыны къызы Аминат Кёнделенден Огъары Малкъаргъа эрге чыкъгъан кюн тойда тюбешдиле аскерчи тенгле. Аланы къууаннганларына къарай, бир уллу борчдан къутулгъанча болдум.

Энди уа жашланы юслеринден. Батталаны Солтан 1948 жылда Алма-Атада туугъанды, школну бошагъандан сора Огъары Малкъарны эки школунда да математикадан дерсле берип тургъанды. Устазлыкъ ишин 1968 жылда башлагъанды. Кеси да университетни физика-математика факультетин заочно бошагъанды. Юч жаш бла къыз ёсдюрюп, аланы билимли, юйдегили да этип, туудукъларына къууанып тургъан кезиуюдю.

Доттуланы Исмайыл а 1953 жылда Къыргъызстанда туугъанды, орта билим да Кёнделенде алгъанды. Ызы бла къыралны аллында борчун толтурургъа аскерге кетеди. Батта улу бла уа 1972 жылда Пермь областьны Кизил шахарында къаты низамлы тюрмени сакълагъанларында танышхандыла жашла. Ала 6607-чи аскер бёлюмде бирге къуллукъ этгенлерин бюгюн да унутмагъандыла. Исмайыл кинолог, Солтан а батальонда санинструктор, медицина службаны сержанты эди.

Дотту улу аскерден къайтып, Нальчикде къурулуш техникумну бошагъандан сора Терс - Къолда тогъузунчу номерли къурулуш управленияда ишлеп башлайды. 1986 жылда КъМКъУ-ну ПГС факультетин бошайды. Прораб, къурулуш участканы таматасы болуп кёп объект ишлегенди. Тырныаузда 43 фатарлы тёрт юйню хайырланыргъа бергенди. Ол кезиуде «Къабмалкъпромкъурулуш» трестде Исмайыл башчылыкъ этген бёлюм биринчи жерни алгъан эди. Артда «Мекям» фирма къурайды, пенсиягъа да анда ишлей тургъанлай чыкъгъанды. Юч жашны атасыды. Туудукъчугъу Эсмирагъа къууаннганлай турады.

Жашла къуллукъ этгенде, бир бирлерине къалай сакъ болуучуларын айта, Солтан аскерден къайтып келген заманны эсине тюшюреди:

-Гитче къарындашым Шамилни Нальчикде къурулуш техникумдан сора Сыктывкар шахаргъа жибередиле. Анабыз тилеп, аны кёре барыргъа Ярославльде Дотту улугъа да «Ахшы жолгъа бар!» дегенни айтып, поездден тюшеме. Кассада билет ала тургъанымлай:

-Манга да бир билет ал, ахчангы къызгъанмай эсенг,-дегенни айтып, Исмайыл ышарып сюеле эди.

Сыктывкарда къонакъ юйню къурулушунда ишлей тургъан Шамилге тюбеп, анда да бир ненча кюнню туруп, юйлерибизге алай къайтабыз.

Андан бери тюбешгенибиз шёндю болду. Тейри, бизни бек ыразы этдинг. Исмайыл Тырныаузда, мен мында тюбеялмай тургъаныбызгъа сейир этерча тюйюлдю. Былайда Аушигерде жашагъан биргебизге къуллукъ этген Сейфудин Желоковха окъуна тюбеялмагъанма.

Исмайыл а Сейфудин бла тюбеше тургъанын билдирди. 40 жыл мындан алгъа аскерде танышхан жашла, тойда болгъанларын да унутуп, Мухолда, Чайнашкы сууну жагъасында Батталаны юйлерине кетип къалсала боламыды. Ол такъыйкъада ангыладым тынгылы шуёхлукъ жууукълукъдан да татлы болгъанын.

Аскерчи тенглени юслеринден хапарыбыз толу болур ючюн, бир затны къошмай къойсакъ жарамаз. Жазаргъа энди юйрене баргъан жаш болуп, Солтаннга письмо жибериучю эдим, кишиге ышанмай, конвертни почта ящикге кесим атып. Биринчи классда окъугъан къарындашын ыразы этебиз деп, Батта улу бла бирге къуллукъ этген жашла, бир сатыргъа тизилип, Солтан да алагъа буйрукъ бере тургъанлай, Дотту улу да ити бла суратларын да жибериучю эдиле.

Аскерчи жашлагъа къагъыт жибере, сынау ишленича, аланы халатсыз жазаргъа кюрешгенме. Энди бюгюнлюкде ангылай турама Солтанны устазлыкъ иши ол аскерде къуллукъ этгенде да манга жарагъанын. Жашланы къыйынлары бошуна кетмегенди, жиберген письмоларында, айтханларыча, генералла болуп къайтмагъанлыкъгъа, мени уа халатсыз жазаргъа кюреширча этген эди.

Исмайылны, Солтанны, ала бла бирге къуллукъ этген жашланы мындан ары да тюбешир кюнлери кёп болсунла кеслери да бу жолча жарыкъ тойлада тюбешсинле.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

Тинтиуле

Стас Михайлов бек белгили эм бай адамды

Журнал Forbes Россейни бек белгили адамларыны жыл сайын жарашдырылыучу тёрели тизмелерин басмалагъанды. Ол быллай юч кёрюмдюге къаралып жарашдырылады: ол неда бу адам бир жылгъа къаллай бир ахча ишлегенди; бек уллу СМИ органлада аны аты ненча кере сагъынылгъанды эм хайырланыучула аны юсюнден информацияны Яндексде ненча кере излегендиле.

Быйылгъа **биринчи жерни теннисистка Мария Шарапова** (тизмени бек башында бир бири ызындан 6 кере болгъан эди) угъай, **Стас Михайлов** алгъанды.

Ол алгъын а бу тизмеге арталлыда тюшмегенди. Аны файдасы быйыл 20 миллион доллар болгъанды, прессада аты 77 кере сагъынылгъанды, бек башы уа – аны юсюнден Яндексде информацияны 14400000 адам излегениди.

Экинчи жерде болгъан Шарапованы ахчасы кёбюрекди (24,8 миллион доллар), газетледе эм журналлада да аты кёп кере чыкъгъанды (153 кере), алай Яндексде аны юсюнден информация азыракъ изленнгенди (420000 кере).

Ючюнчю жерде уа Алла Пугачеваны, 4,8 миллион доллар ишлегенди, газетледе бла журналлада аты 426 кере сагъынылгъанды, Интернетде да унутулмагъанды (5140000 кере суралгъанды). **Тёртюнчю жерни хоккейчи Александр Овечкин** алгъанды (14 миллион доллар, аты 99 кере айтылгъанды, 510000 кере суралгъанды). **Бешинчи жерни** Михайловну коллегасы **Григорий Лепс** (12 миллион доллар, 75 кере сагъынылгъанды, 4480000 кере суралгъанды). **Тизмеде 9-чу жерде Елена Ваенгады**. Озгъан жылда аны аты газетледе бла журналлада 77 кере чыкъгъанды, Интернетде уа – 8220000 кере суралгъанды. Ол 6,4 миллион доллар ишлегенди. Дагъыда тизмеге была киргендиле: **6-чы жерде Филипп Киркоров** (5,8 миллион доллар, 398 кере айтылгъанды, 5300000 кере суралгъанды).

7-чи жерде Николай Басков (8,4 миллион доллар, 208 кере сагъынылгъанды, 1870000 кере суралгъанды).

8-чи жерде Ксения Собчак (2,8 миллион доллар, 329 кере сагъынылгъанды, 2360000 кере суралгъанды).

10-чу жерде Дима Билан (4,3 миллион доллар, 232 кере сагъынылгъанды, 3780000 кере суралгъанды).

11-чи жерде Андрей Аршавин (8 миллион доллар, 167 кере сагъынылгъанды, 920000 кере суралгъанды).

12-чи жерде Максим Галкин (6,3 миллион доллар, 194 кере сагъынылгъанды, 1340000 кере суралгъанды).

13-чю жерде Никита Михалков (2,2 миллион доллар, 397 кере сагъынылгъанды, 1140000 кере суралгъанды).

14-чю жерде Валерия (4,7 миллион доллар, 85 кере сагъынылгъанды, 3310000 кере суралгъанды).

15-чи жерде Иван Ургант (2,5 миллион доллар, 206 кере сагъынылгъанды, 780000 кере суралгъанды).

Интернет.